

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 9
Ноември 2021

Георги Карасимеонов (Ред.)

Партийната система в България се намира в период на съществена трансформация.

На този етап не се очертават непреодолими различия между партиите, които водят разговори за формиране на правителство.

ГЕРБ и ДПС ще продължат да бъдат в политическа изолация, докато не се реформират политически и идейно.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 9
Ноември 2021

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	7

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Формацията „Продължаваме промяната“ начело с бившите служебни министри Кирил Петков и Асен Василев поднесе най-голямата изненада като спечели предсрочните парламентарни избори. Дни преди вота нито една социологическа агенция не предвиждаше този резултат. Проучванията дори показваха победа за ГЕРБ с 10% разлика. Социологическите агенции не успяха да уловят тенденцията за нарастването на подкрепата за „Продължаваме промяната“, защото не отчетоха големия брой колебаещи се избиратели. Електоралният срив при „Има такъв народ“, „Демократична България“ и „Изправи се БГ! Ние идваме!“ преля в подкрепа на „Продължаваме промяната“. Причините за този срив се дължат главно на разочарованието на много избиратели от така наречените протестни партии, които не можаха на два пъти да съставят редовно правителство.

Изборните резултати доведоха до още по-фрагментиран парламент в сравнение с предишния. Седем политически сили ще бъдат парламентарно представени, като две от тях – „Продължаваме промяната“ и „Възраждане“ за пръв път намират място в Народното събрание. Давайки победата на „Продължаваме промяната“, значима част от българите за пореден път показаха, че желаят истинска промяна и скъсване с наложения през последните години модел на управление на ГЕРБ. „Момчетата от Харвард“, както ги нарекоха медиите, демонстрираха решителност и смелост като министри в служебното правителство, което обяснява тяхната популярност. Кирил Петков и Асен Василев проведоха активна кампания, като посетиха почти всички областни градове на страната. Те бяха посрещани с огромен ентузиазъм от стотици граждани и това бе знак, че предизборната им кампания върви възходящо като подкрепа.

ГЕРБ прие загубата, но обвини служебното правителство, че е „подложило на терор“ симпатизанти на партията с обяснението, че се бори срещу „купуването на гласове“. Сходна бе и позицията на ДПС, което още на предишните избори обвини служебния вътрешен министър Бойко Рашков в репресии. Рашков отхвърли обвиненията, като заяви, че и на

тези избори полицейските органи са опитали да сведат до минимум търговията с гласове и контролирания вот – доказателство за което е рекордният брой 369 преписки и 97 досъдебни производства. Той посочи, че и на тези избори най-активно са се „купували“ гласове в полза на ГЕРБ и ДПС.

Таблица 1
Резултати от проведените на 14 ноември парламентарни избори

Партия / Коалиция	Гласове	%	Мандати в НС
ПП	673 170	25,6	67
ГЕРБ-СДС	596 456	22,74	59
ДПС	341 000	13	34
БСП	267 817	10,21	26
ИТН	249 743	9,52	25
ДБ	166 968	6,37	16
Възраждане	127 568	4,86	13
Изправи се БГ!	60 055	2,29	-
Ние идваме!			

Източник: ЦИК

Румен Радев и Илияна Йотова спечелиха убедително президентските избори след балотаж. На първия тур те получиха подкрепата на близо 50% от гласувалите. Безапелационната победа на Румен Радев бе очаквана. Подкрепеният от ГЕРБ кандидат проф. Анастас Герджиков, проведе вяла кампания. Той се опитваше да демонстрира независимост, но се придържаше плътно зад позициите на ГЕРБ, както по отношение на реформата в съдебната система, така и във връзка с корупционните практики при предишното управление. И по двете теми Герджиков зае уклончиви позиции и по този начин не можа да привлече допълнителни гласове извън тези на ГЕРБ. По-сериозен интерес предизвика телевизионният дебат между Радев и Герджиков преди балотажа, на който Радев се представи по-убедително.

Парламентарните избори и първият тур на президентските избори преминаха при рекордно ниска избирателна активност – 40,5%. Още по-ниска бе активността на втория тур на президентските избори – 34%.

Таблица 2

Резултати от изборите за президент и вицепрезидент

Кандидати	Първи тур		Втори тур	
	Гласове	%	Гласове	%
Румен Радев/Илияна Йотова	1 322 385	49,42	1 539 650	66,72
Анастас Герджиков/Невяна Митева	610 862	22,83	733 791	31,80
Мустафа Карадайъ/Искра Михайлова	309 681	11,57		
Костадин Костадинов/Елена Гунчева	104 832	3,92		
Лозан Панов/Мария Касимова	98 488	3,68		

Източник: ЦИК

Непосредствено след изборите „Продължаваме промяната“ започна консултации с БСП, „Има такъв народ“ и „Демократична България“ за съставяне на правителство. Организираните бяха 18 работни групи на експертно ниво за търсене на съгласие и общи решения, които да залегнат в управленската програма на коалицията. Лидерите на ПП Кирил Петков и Асен Василев, заявиха, че крайната цел е подписване на коалиционно споразумение. Партиите се обединиха по въпросите, свързани със съдебната реформа, отстраняването на Иван Гешев като главен прокурор и на Сотир Цацаров като председател на Антикорупционната комисия. Този орган ще бъде реструктуриран с цел по-голяма ефективност в работата му. Четирите партии обявиха, че ще излязат с декларация след свикването на Народното събрание, с която ще призват Иван Гешев да подаде оставка. Ще се търси подкрепа за промяна в конституцията, за да бъдат ограничени правомощията на главния прокурор на конституционно ниво, а не само чрез промяна в Закона за съдебната власт. Президентът Радев също обяви, че ще внесе проект за конституционни промени. Предвижда се ускорено въвеждане на електронно управление и административна реформа в държавния сектор. Заложена бе идеята за монополизация на Здравната каса и премахване на сегашния модел с клинични пътеки. Ще бъде поставен акцент върху профилактиката и доболничната помощ. По отношение на Републи-

ка Северна Македония се предвижда засилване на двустранните разговори, но партиите ще се придържат към досегашната позиция – без разрешаване на спорните въпроси, България няма да даде зелена светлина за започване на преговорите. За това особено настоятелни бяха от БСП, докато от „Продължаваме промяната“ показват по-голяма склонност към диалогичност и разрешаване на казуса.

От „Продължаваме промяната“ посочиха, че тяхната кандидатура за министър-председател ще бъде Кирил Петков, а за министър на финансите Асен Василев. Двамата заявиха, че са готови да приемат и други предложения от останалите партии. От БСП обаче заявиха, че е редно премиерът да бъде излъчен от партията-мандатоносител. Вероятно някои от служебните министри ще запазят своите постове, като например вътрешният министър Бойко Рашков и министърът на образованието и науката проф. Николай Денков. Очаква се министерството на труда и социалната политика да бъде поето от БСП, а това на правосъдието от „Демократична България“.

Към края на ноември броят на заразените с коронавирус намаля, въпреки че смъртността продължава да бъде висока. Това ще бъде и първото предизвикателство, с което ще се сблъска новото правителство.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

„Продължаваме промяната“ спечели в 14 от общо 31 многомандатни избирателни района. ПП победи и в трите столични района, вкл. и в 25 МИР, където популярният рап-музикант Христо Петров, по-известен като Ицо Хазарта, победи лидера на ГЕРБ Бойко Борисов. Новата формация спечели и в доскорошните бастиони на ГЕРБ – Варна и Бургас, а също така и в Пловдив, Русе, Велико Търново, Добрич, Плевен, Стара Загора, Хасково, Ямбол и Монтана.

За втори път тази година ГЕРБ губи избори – два пъти парламентарни, както и президентски. ГЕРБ загуби още 50 000 гласа в сравнение с изборите на 11 юли. Подкрепеният от партията кандидат-президент Анастас Герджиков не допринесе за привличане на допълнителни гласове, като на първия тур за него гласува тясното партийно ядро. Бившите управляващи разчитаха, че поредицата от кризи в страната – здравна, икономическа и политическа ще доведат до преобръщане на електоралните нагласи и отново ще станат първа политическа сила. Тези очаквания не се оправдаха и основната причина за това е, че българските граждани искат промяна. ГЕРБ се превърна в синоним на корупция – репутация, която може да бъде изчистена само със сериозни вътрешнопартийни промени, включително и в политическото ръководство.

В разгара на предизборната кампания бе огласено разследване на МВР и ДАНС за десетки милиони лева изтекли към кухи фирми при строежа на автомагистрала „Хемус“. Парите са били изтеглени на каса от една близка до бившите управляващи банка от социално слаби лица и безработни. На тяхно име са били регистрирани тези кухи фирми. От вътрешното министерство заявиха, че продължават работата по въпроса – да се проследи къде са отишли парите след като са били изтеглени.

Както и в предишните два кратки парламента, Борисов отново се отказа от депутатския си мандат. Въпреки изолацията на партията и втората поредна загуба, темата за оставката на Борисов като лидер на ГЕРБ не се обсъжда засега в партията.

ДПС увеличи с близо 35 000 гласа резултата си в сравнение с изборите на 11 юли. Това се дължи

преди всичко на голямата мобилизация в Турция, където за партията гласуваха над 85 000 души. Този резултат е следствие от масираната агитационна кампания в турските медии за Мустафа Карадайъ, който бе представян като първия турчин кандидат-президент на България. Българската страна протестира срещу намесата на турското правителство в изборния процес като покани посланика на Турция във външно министерство за обяснение. Турската страна реципрочно извика на разговор българския посланик в Анкара. В българските медии се появиха разкази на очевидци как в Турция членове в избирателните комисии са гласували от името на избиратели, които просто са чакали отстраняване. На втория тур на президентските избори избирателите на ДПС не излязоха така масово да гласуват, но над 70% от тях подкрепиха Анастас Герджиков. Единствената област, в която Герджиков спечели, е бастионът на ДПС – Кърджали. Над 95% от гласовете в Турция също бяха в подкрепа на Герджиков.

ДПС не бе поканена от „Продължаваме промяната“ на преговорите за съставяне на правителство. Санкционираният по закона „Магнитски“ олигарх Делян Пеевски бе избран за народен представител, което ще доведе до още по-тежка политическа изолация на партията.

БСП записа най-слабия си резултат в най-новата демократична история на страната. Очакванията за по-голяма мобилизация заради президентските избори не се оправдаха. Непосредствено след изборите „вътрешната опозиция“ в БСП постави въпроса за оставката на председателя на партията. Корнелия Нинова подаде оставка и предложи на Националния съвет на партията да свика конгрес през януари 2022, който да насрочи избор за председател. Тя все още отказва да даде отговор на въпроса дали ще се кандидатира отново. Вече има кандидат за партиен лидер – Крум Зарков. Той е юрист по образование, завършил е във Франция и през последните 4 години се утвърди като един от младите, авторитетни и перспективни политици в партията. Харесван е не само от социалистите, но и от по-широк кръг избиратели. Той се очертава

като един от фаворитите за поста. Нинова заяви, че със Зарков имат различия във връзка с приемането на Истанбулската конвенция. По думите ѝ, той „яростно защитава нейното приемане“, докато тя е категоричен противник. Нещо повече, Нинова постави като червена линия по време на преговорите по съставяне на ново правителство две теми: отношенията с Република Северна Македония и Истанбулската конвенция. Повдигането на въпроса за Истанбулската конвенция от Нинова показва за пореден път, че БСП се е отдалечила от ценностите на европейската левица.

Резултатите от парламентарните избори показват, че БСП се нуждае от спешни реформи, за да оцелее като партия. Част от тях са кадрови и организационни, а други – идеологически. През последните години БСП предприе национал-популистки курс с налагането на идеята за ляв консерватизъм. Така партията се отдалечи от политическия център и отблъсна умерените избиратели. Затова от приоритетно значение е да се върне в полето на европейската социалдемократия и да стане привлекателна за младите избиратели.

„Има такъв народ“ (ИТН) загуби почти две трети от гласовете си в сравнение с предсрочните парламентарни избори на 11 юли, когато бе победител. Партията ще бъде петата по численост парламентарна група в 47-то Народно събрание. Този резултат бе предвидим с оглед разочарованието на избирателите, които подкрепиха на два пъти „Има такъв народ“ през тази година. Формацията на шоумена Слави Трифонов носи основна вина за невъзможността да се сформира правителство с техния мандат след изборите на 11 юли. В нощта след последните избори Трифонов направи изявление, че приема този резултат, като заяви, че и да можел да се върне назад, пак ще направи абсолютно същото както на 11 юли. Въпреки това, ИТН показва диалогичност по време на разговорите, инициирани от ПП, за изработване на програма за управление преди подписване на коалиционното споразумение.

„Демократична България“ претърпя сериозен електорален срив на парламентарните избори. Основна причина за това е, че голяма част от симпатизантите на коалицията подкрепиха „Продължаваме промяната“. За неубедителното представяне на „Демократична България“ вина носи и подкрепеният от формацията кандидат-президент Лозан Панов, който проведе крайно противоречива кампания като послания и поведение, подлагайки на яростна критика както действащия президент Румен Радев, така и останалите си опоненти. Това възмути голяма част от привържениците на „Демократична България“, особено тези, които симпатизират на президента Радев. Няколко дни преди изборите, Лозан Панов дори атакува „Демократична България“ и нейните лидери. В крайна сметка, за

него гласуваха едва 3,7%, като бе изпреварен дори от лидера на „Възраждане“ Костадин Костадинов.

След изборите, лидерите на трите партии в „Демократична България“ подадоха оставки. Председателят на „Да, България“ Христо Иванов пое лична отговорност за лошия резултат и депозира своята оставка. Оставки подаде цялото национално ръководство на партията. Иванов заяви, че трябва да бъде направен много сериозен анализ – защо на тези избори „Демократична България“ не е била припозната от представителите на демократичната общност в страната. Той изрази мнение, че обединението „Демократична България“ има място в политическия живот на България и трябва да се развива. Оставки подадоха също така лидерът на ДСБ, Атанас Атанасов и двамата съпредседатели на „Зелено движение“ Борислав Сандов и Владислав Панев. От „Демократична България“ поздравиха победителите на парламентарните избори като поеха ангажимент да подкрепят правителство с мандат на „Продължаваме промяната“. Христо Иванов подчерта, че двете формации са с близки програми и визии за развитието на страната, а Кирил Петков и Асен Василев определи като „приятели и съмишленици“.

За разлика от предишните два кратки парламента, в които не бе представена нито една националистическа партия, този път крайно дясната „Възраждане“ успя да преодолее четири процентната избирателна бариера. Партията, водена от Костадин Костадинов, наподобява по радикалност „Атака“ в периода 2005-2009. „Възраждане“ може да се определи като проруска партия, въпреки че нейният лидер отрича това. Силно изразени са и антиамериканските настроения, което личи от редица изказвания на Костадинов. Успехът на „Възраждане“ се дължи отчасти и на агресивната предизборна кампания, която партията проведе срещу ковид-мерките, привличайки допълнително анти-ваксърски гласове. Костадин Костадинов налагаше мнение, че трябва да отпаднат всички ограничения и че партията ще се бори за това в Народното събрание. Той посочи, че формацията му няма да подкрепи кабинет с мандат на „Продължаваме промяната“, защото това ще бъде правителство, дирижирано от американското посолство. След изборите Костадин Костадинов заяви, че целта на „Възраждане“ е да управлява самостоятелно България. Той изрази увереност, че подкрепата за партията ще расте и много скоро тя ще стане първа политическа сила. „Възраждане“ се очертава като крайно евроскептична партия и тази линия на поведение ще бъде следвана в рамките на 47-то Народно събрание. Формацията е противник на приемането на евро от страна на България. Подобно на „Атака“, „Възраждане“ се обявява за провеждане на референдум за излизане на България от НАТО.

3

ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ

Екзит-полът на Алфа ризърч показва, че избирателите на ПП са предимно в активна възраст, живеят в София или големите областни градове на страната и са преобладаващо с висше образование. Партията-победител печели най-младия вот, като за нея са гласували 27% от хората на възраст меж-

ду 18-30 години и 24% от хората на възраст между 31-60 години. За ГЕРБ са гласували 19% във възрастов диапазон от 18 до 30 г., а 27% от гласовете са на 31-60-годишните. БСП печели 28% от гласовете на хората над 60 години и е с най-ниска подкрепа сред най-младите избиратели – 8%.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Партийната система в България се намира в период на съществена трансформация. За втори път в рамките на половин година изцяло нова политическа формация спечели парламентарните избори.

Победата на „Продължаваме промяната“ е натоварена с големи очаквания. Кирил Петков и Асен Василев показват висока степен на диалогичност и способност за намиране на консенсус. На този етап не се очертават непреодолими различия между партиите, които водят разговори за сформирание на правителство – а именно между ПП, БСП, ИТН, ДБ.

Основно предизвикателство пред „Продължаваме промяната“ е това дали ще съумее да се изгради трайно като политически субект. Това може да стане само ако при нея започне процес по създаване на нормална политическа партия още в рамките на следващата година.

БСП постигна най-ниския си исторически резултат и бъдещето на партията изглежда неясно. Партията се нуждае от сериозен вътрешен разговор, като емоциите и личните битки останат на заден план. За да възстанови позициите си БСП трябва да поеме нов курс с ново лидерство и нова модерна социалдемократическа визия. Предстоящият конгрес на партията през януари може да даде началото на този процес.

ИТН остава под пълния контрол на своя лидер Слави Трифонов. В нея липсват изцяло демократичните процедури. След тежката загуба на последните избори не е ясно накъде ще я нейният лидер. ИТН е типична популистка партия.

ГЕРБ и ДПС ще продължат да бъдат в политическа изолация, докато не се реформират политически и идейно, но най-вече на лидерско ниво. Това изисква тежки вътрешнопартийни решения. ГЕРБ е изправена пред сложна дилема – с Борисов начело партията няма да може да излезе от изолацията и ще бъде обречена на бавна и постепенна маргинализация. Без Борисов, обаче, е застрашено изобщо съществуването на партията, защото тя бе изградена като персоналистка формация от лидерски тип.

Тези избори доказаха, че ДПС е силно зависима от Пеевски и от други олигархични интереси, като пътят за реформиране ще бъде още по-труден. Изолацията на ДПС може да доведе до радикализация на партията в средносрочен план.

След тези избори се очертава да има правителство, но поради сложния характер на коалицията от четири партии, която ще го подкрепи, не е изключено то да не изкара целия мандат от 4 години.

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИ

- 2 Таблица 1
**Резултати от проведените на 14 ноември
парламентарни избори**
- 3 Таблица 2
Резултати от изборите за президент и вицепрезидент

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 9
Ноември 2021

Партийната система в България се намира в период на съществена трансформация.

На този етап не се очертават непреодолими различия между партиите, които водят разговори за сформирание на правителство.

ГЕРБ и ДПС ще продължат да бъдат в политическа изолация, докато не се реформират политически и идейно.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>